PILIPAYI MANDE
Polndo, Pilipayi Oniro, So Uyi Nakangoyingo

Pilipayiro Mande Tabango

Ngu naruno, Pol ngu Rom endemo, nguno ya biyomimo ootooro, ngunonggo nga so uyingga nga nakangoyingo. Nga so uyingga nga ngu, Pilipayi oni simoo bare nowoondoyemo hamoo teyingo, nguro soweyootoni oorowuyingo. So uyi ngaromu gumi ngu, Epesasno Kolosino ko oni gura, ene newendemo hamoo teyingo, oni gura oowooyi Palimon, nguro nguya yeni oorowuyingo. Nguno ngu, Pilipayi oni simoo baredo digi beye urungga nowoondoyi tero, yowuruwooro, Epaporodayitus kandeyimo yetoyi, ngundo yoro, Polno oorowutoni, nguro Polndo esosooteyingo.

Pilipayi ngu ende urungga, ene oowooyidodo ngu Masedoniya mera gumisina nguno. Polndo kootu erayayiga endeyoyingo, nguno ene amana Mande Keta Mesarango ngu wesiyoro ero, oni simoo bare etuyerootoni, gidarega nowoondoyemo hamoo teyingo. (Aposel16:12-40).

Pilipayi oni simoo bare nowoondoyemo hamoo teyingo, ngu ende gura nanggemonggo mayero ma oorootenggo. Kini, ene mera gurano guranonggo mayero oorootenggoku, ngundo digi beye urungga oorengo yowuruwooro, yeyi Yerusalem oni ooro wenonootenggoku nguro, ko Polro koni nguya hoorooweyingo.

Pol, ngu ya biyomimo ootooro ngu, ene oni simoo bare nowoondoyemo hamoo teyingo oni, nguro oni oni teteku ngu, enengo kowurini gura gura nguro nguya. Polndo, Pilipayi simoo bare ngu nowoondoye samangoro mande yunoro ete. Ye komo yanggango dikaya, ngunonggo etuyeroyingo godange oni nguro ingonda teyi. Ngu oni, ngundo ngu, ene goweye doongooweroyi muringga, nguro ene mande yanggango oorengo etenggoku ngu.

Ene ngandiro nguya etenggo. Enengombo enengo oowooye yeyi ameno utoni, nguno imakeyingomo ootooro ngu, ene Yisas ngundiro oruwero etenggo. Nga so uyingga ngano noore ingowato. Polndo ngu ene Pilipayi simoo bare nowoondoyemo hamoo teyingo, nguro nowoondoyi tero, ene ingondudu urungga tero ooroote.

So uyi ngaro mande gumi gumi ngandiro:

* Kambayeroyingo mande. 1:1-2.

* Pilipayi simoo bare nowoondoyemo hamoo teyingo, ngundo ene nowoondoye gobooro guranangge oorengo yeyingo. 1:3-11.

* Ene oo tero nguno bibiteweroyi, nguro mande eyingo. 1:12-26.

* Nowoondoyemo hamoo teyingo, oni simoo bare nguro muriye gome metemingga nguro eyingo.1:27-2:18.

* Polndo, ngu Timooti Epaporodayitus eraga, ko yunowero eyingo. 2:19-30.

* Noore Krayisro mandeni, nguro ooreni, nguno ebe dagadaga teweroyi, ko nguro mandeni

gome nenengo oorengo, nguro ooreni, nguro eyingo.3:1-4:9.
* Polndo ngu simoo baredo digi beye yowuruwooro simoo bare gidarega hoorooweyerootenggoku, nguro esosootero, nguro eyingo. 4:10-20.
* Okeyi eyingo nguro mandeni. 4:21-23.

1 Pol Timooti eraga, ngu Krayis Yisasro ko oni. No Polndo nga so uyingga nga nakangooteno. Noorendo Timootiya ye Pilipayi oni yunootero. Nga so uyingga nga ngu, ye Anutro simoo bare ko, Krayis Yisasro, nguno Pilipayi, endemo oorootenggoku, ngu ye bidodoboro. Ye yambo yaro sobosobo oni, ye ko oni Kristen oni hoorooweyeroro ko tetenggoku, nguro ye bidodoboro nguya nakangooteno.
2 Nondo Anutno ngundiro yemboongeteno. Anut noorengo awanani, nguya noorengo, Urungga Oo Bidodo Simburi Simbunani, Yisas Krayis, ngundo ngu ene mete ye sumange teyunoro, yengo nowoondoye ngu yeni imakeyingo, ayibidodo teyunootoni oruwanggo, ero yemboongeyingo.

Polndo Anutno Esosooteyingo

3 No yengo ingootenoku naruno ngu, no nenengo Anutno esosootero oorooteno.
4 No yengo Anutno yemboongetenoku naruno ngu, no suwooyi sano oni oni sanganimonggo terorooteno.
5 No nenengo Anutno esosootetoowe, ndawugaro nguro, yendo oo gura gura hooroowenerowonggoku, ye Yisas Krayisro mande keta mesarango, kongga wesiyoro etenggoku ngu, ye

ngu noya ko gobooro teteto. Yo, ye koretero,
Yisasno nowoondoyemo hamoo teyingo, ngu
naruno, ngu oodooye, yade omburo, ataga nga
narungga, ngano nguya, ko ngu teteto.
6 Nondo ngu kuri ngandiro hamoo ingowono.
Anutdo yeno hamoo kongga ngu damoni yero
tewokungga, ngundo ye yoyeni, oni gome
tunootetenggo. Ene nga kongga, nga yeno
yanggango tero, yade yade oororo, Yisas Krayis
ko ombuweroyi narunimo, ngu wenga kinitewa.
7 Yo, ngu mete nondo ngu yengo bidodoboro
ngandiro ingondudu urungga tero, ndawugaro
nguro, no yengo gome ingooteno. Ngu ngandiro:
No ya biyomimo oruwonokuno ngu, ko no mande
wirikoweroyi, musiyomo oruwonokuno ngu, ngu
naruno no mete enendo noya, mande sang-
gaweroyi etoyi, nondo gumi gumi ero, Yisasro
mande keta mesarango nguya, eneno wesiy-
oro ewonoku ngu, yendo nguya hooroowen-
eroro Anutno yemboongetoyi, ene no yanggango
nunoni, ero hoorooweneroyingo. Ye bidodo
noya, ko gobooro tewonggoku, Anutdo suman-
genimonggo, no rogonerootoni ko teteno.
8 No Anut doongeyimo hamoo oorengo yeno
eteno. Yisas Krayisro nowoondoyi teyingongga,
ngundo yokutunerootoni, no ye bidodo yey-
owero nowoondone hahangero oruwono. No ye
bidodo gome ingootoowe, Krayis Yisasdo, yengo
ingooteku ngundiro.
9 Nondo ngu suwooyi sano Anutno yeya
ngandiro yemboongeyingo. Yengo Anut,
ko oni simoo bare gidarega nowoondoyi
teyunoweroyiga, ngu komo oororo urungga

tewa. Nguno ngu, Anutdo enengo muri gomemu
ngu yeno tunoo oorengo, yeni tunootewa.
Nondo Anutno yemboongetoowe, ngu ene,
yengo ingonduduye ngu tetoni, oo nenengo
wirikoweroyi muringga ngu yeni yade yade
oororo, urungga tewa.
10 Nguno ngu, ye oo muri ngu bidodo wirikoro,
ingoro gome ewanggo. Ngundiro tero, ye
oni gome nenengo oorengo oodoyi, nguro ngu
oni gidaregado yeno oo biyomi gura ngu ma
kenowanggo. Nondo Anutno yemboongetoowe,
ngu yengo muriye metemingga, ngu ataga, ko
kootuyisina, ngu yeni oororo, Krayis ko om-
buweroyi narunggano nguno ngu kinitemukowa.
11 Ngundiro tetoyi, Anut ko Yisas Krayisro
murini gome nenengongga ngu yeno yeni
tunooteteku, ngundo yengo muriye gomengga,
ngundo Anutro murini gome oorengo teteku, ngu
yeno oo gabogaboyi ngundiro tewa. Ngundiro
tetoni ngu, asa, oni gidarega, yengo muriye
gomengga ngu kenoro, nguro ngu, ene Anutro
oowooyi bingamini ero, okoororuwanggo.

Pol, Ngu Ya Biyomimo Ootooro, Ngunonggo Mande Gome Ketangga, Nga Yanggango Inoyingo

12 Ye Kristen oni dobookurine, ye ingoyi!
Nondo ngu ye gome oorengo, watayi teyi, ero
ingooteno. No gowenemo oo biyomi tunooteteku,
ngundo Yisasro mande ketangga, nguro ooreni
ngu gosiyowo, bine? Kini, ngu oo ngu yeni simoo
bare oowooyingga, ngundo Yisasno nowoon-
doyemo hamoo teyingongga ngu yeni urungga
tete.

13 Oo biyomingga nono tunootewokungga,
nguro ngu, me oni bidodoboro mera sobosobo
oni koreteyingo, nguro ya sobowootenggoku ngu,
ene noro ingootoyi, ko, oni songo gidarega nguya,
ene ingootenggo. No ngu Krayis oowooyimboro
ya biyomimo oorooteno.
14 Dobookurine, namoko ngu bidodo, ngundo
Oo Bidodo Simburi Simbunani, nguro nowoon-
doyemo hamoo tetenggoku, ene ingootenggo.
No ya biyomimo oorootenokungga, ndawugaro
nguro, no Yisas Krayisno, nowoondone hamoo
teteno. Nguro enengo nowoondoye nguno
ngu yanggango yootenggo. Ene sosoreyingo
ngu yokoro, ene yanggango dikaro, ene Anutro
mande, ngu yootunoro etenggo.
15 Hamoo, oni gidaregado, ngu Anutro mande
wesiyootenggoku, nguno ene nowoondoye
bogudodo tero, ngunonggo ene no oowoone
yomburinerowero tero, noro kone wongooyi
uwero. Ene oni gidaregado ngu, ene nowoondoye
ingonduduye gome metemimonggo, Anutro
mande ero, Krayisro oowooyi bingamini
okoowero tetenggo.
16 Oni gumingga ngando ene noro gome ingoro,
ene ngandiro watayi: No ngano ya biyomimo
oorootenoku nga, ngundiro tero nguro ngu, no
simoo bare tunoo oorengo etuyerowero, nga
Yisasro mandega nga, ngu hamoo nangge.
17 Ene oni nondo kuri yeya ewonoku, ngu
enengo oowooye bingamiye nangge, yeyi
tunooteweroyimboro ko tero, ngunonggo
ene Krayisro mandeni ngu ero, ko tetenggo.
Enengo nowoondoyemo ingoyingo gome metemi

gura kini. Kini, ngundiro oni, ngundo no ya biyomimo oruwonokuno, ngu oni, ngundo nono kowuri gura gura, sanganimo yero, soweyoro, nunootenggo.
18 Ngundiro oo ngu biyomi. Ene Anutro mandeni keta gome, ngu nowoondoyemo, ingoyingoyemo, gome kini, nguro tetenggo, ngundi, nowoondoye ingonduduye gome metemimonggo, ko tetoyi ngu, nguno ngu, nondo oo ngu urungga ma ingooteno. Kini, nondo tewero ingootoowe, Krayisro mandeni wesiyoro eweroyi, ngundiro ingooteno. Ngu metemi nangge. Nguno ngu, no oni oni teroruwano.

No Keta Ootooro Ngu, Asa, No Krayisya Gobooro Oorootero

19 Yo, no suwooyi sano ngundiro oni oni teroruwanoku, ndatero nguro, no kuri ingooteno. Yendo suwooyi sano no hooroowenerorо yemboongetoyi, ko Yisas Krayisro Yukani, ngundo ngu, no hooroowenerorо yanggango tenunoote. Nguro, no kuri ingooteno. Nondo wirikoweroyi musiyo oruwanokuno ngu, Anut, nono yanggango tenunowaku, nguro nondo enengo mandeni gomengga, ero wesiyoweroyiga, nguro ma sosorewano.
20 Nguro no nowoondone gowene, ngu bidodo yanggango yeteku, ngu enengo konimo soreweroyi, ma teteno. Nguno no oyimo bodaga ma yowano. Kini, nguno no Yisasro mandeni keta mesarangongga, ngu yanggango yootunoro ewano. Mande muri suwooyi sano tewonoku, ngundiro nangge, ataga nguya, ngu nangge tewero ingooteno. Ngu ngandiro:

No keta ootooro bine, ngundi, enendo nutoyi
kumootoowe ngu, gowenembo ngano, ngu
Krayisro oowooyi bingami, ngu hamoo oorengo
endesina tunoo oruwa.
21 Yo, noro ingoyingonemo, ngundiro
ingooteno. Ene no keta oruwanoku ngu, nondo
Krayisro koni teroruwano. Ene no nutoyi,
kumooro ngu, asa, ngu metemi, nguro no
Krayisya gobooro oruwaro.
22 Ngu hamoo, nondo kumooro ngu Kray-
isya ootooro ngu, ngu metemi gome. Ene
no merako ngano keta oruwanokuno ngu, ngu
nondo Anutro koni tetenokungga ngu, ngu gome
enggewa. Nguno ngu, no keta oruwano, ngundi
kumooweroyi, bine? No watayi kini.
23 Nguro ngu, no ingondudu eraya moore. Ene
no hamoo oorengo Krayisno oororo, nguya gob-
ooro oruweroyi, nguro metemi gome ingooteno.
24 Ene no merako ngano ootooro ngu, nguno
ngu, no mete ye hoorooweyerowanoku, arisa,
ngu gome oorengo.
25 Nguro ngu, oo ngu, no kuri hamoo oorengo
gome ingooteno. Nondo yeya merako, ngano
oruwanokuno, nguno ye hoorooweyerootoowe,
yengo nowoondoyemo hamoongga ngu mete
yanggango tewanggo. Ngundiro nangge, yengo
nowoondoye teyingomu, ngu yanggango tewang-
goku, nguno ngu, ye oni oni tewanggo.
26 Nguro no yeno oororo, ko tunootetoowe
ngu, ye oni oni urungga oorengo tero, Krayis
Yisas, oowooyi bingami urungga oorengo ero
okoowanggo.

Pilipayi Oni Ngu, Ene Polya Anutro Ko Gobooro Teyingo

27-28 No oororo, ye yeyowano bine, ngundi kini, bine? Ngundi no yenonggo oriroko ootooro, yengo mande muriye, ngu nangge, ingowano bine? Ngu oo ngu, no watayi kini. Ene oo urungga ngandiro: yengo endeyoyingo nguno ngu, ye komo gome endeyoya, ngunonggo, ye oni simoo bare gidarega etuyeroro, ye Krayisro mandeni keta mesarangongga, ngu keyoyi. Ye oo ngundiro tetoyi ngu, asa, nguno ngu, no ngandiro ingowano. Ye bidodo Krayisro Mandeni Keta Mesarango wesiyoweroyi, ko gobooro teyingo. Ye komo nowoondoye guranangge gobooro yetoyi, oni gidarega, ngundo Anutro mandeni yomburiyowero tetoyi ngu, asa, nguro, ye bidodo yanggango dikayi. Ye yanggango dikaro, ebe hooroowe hooroowe teya,Yisasro mande keta mesarango ngu wesiyoya eya, nguro ma sosorewero ero ingooteno. Ene ye ma sosoretoyi ngu, yengo mundi oni ngu, ene ngandiro etuyerowanggo. Anutdo enengo oni simoo bare kawararayeroro soboyerootoni, nguro ene gome metemi oorootenggo. Ene noore, nguAnutdo ogingo urungga yunowa.

29 Anutdo ngu ye mande muri gome metemi ngu ye yunootoni, ngundo ye yoyeni,Krayisro koni, ngu tewanggo. Ene ngu Krayisro nowoondoyemo hamoo teweroyi muringga, nguro nangge kini, ye nguya nguro ogingo koorowooweroyi muringga, ngu enengo oowooyimboro nguya yowanggo.

30 Kuri no Pilipayino oruwonokuno, ngu noro

mundi onindo no nurewero tetoyi, ye kenowonggoku ngu, ko ataga Rom endemo, ngano nguya ye ingootoyi, no Krayis oowooyimboro, no ogingo urungga, ko kowuri urungga koorowooro oorooteno. Ngundiro nangge, ye nguya enengo oowooyimboro ye ogingo koorowootenggo. 1,

2

Noore Komo Imakeya Ayibinonggo Ootooya, Ngunonggo Ngu Dobookurinanimboro Nowoondoyi Tewato

1 Arisa, no yeno mande gura nguya yeno wesiyoro etoowe, nowoondoyemo hamoo teyingongga, ngu sanganimo yanggango dikayi. Ngu ngandiro. Yengo nowoondoye, ngu Krayisno yanggango yootenggo, bine? Ye bine Krayisro nowoondoyiningga, nguro ye nowoondoye imakero oorootenggo, bine? Ye bine Yukaro ketangga ngu nowoondoyemo oodoni, nguro ye Krayisya gobooro ko tetenggo, bine? Ye bine yengo nowoondoye, ngu oniro nowoondoyi tero, nowoondoye oni yunootenggo bine? Ye oo ngundiro tetoyi ngu, asa, no yengo oni oni teteno.

2 Ene ye komo noro oni oni nga tetoyiga urungga tunooteni, ngu ngandiro. Ye komo ingonduduye gobooro teya, nowoondoyi teweroyi muringga, ngu dobookuriyeboya nangge, nowoondoyi teweroyi, ngu oni bidodoboro teyunoya, nowoondoye gobooro oni gidarega yuno.

3 Ye ngu yengomboro nangge ma ingoro, ngunonggo yengo oowooye bingami nangge

okoowero. Kini, ye komo oni gidaregado muri
gome ngundo yengo muringga ngu dagayeroote.
4 Yendo ngu yengo oo ngu nangge, ma
sobowooro koyi tewero kini. Ye komo oni
songomboro oo nguya, gome sobowooya, ene
ooro wenonootoyi ngu, asa, ye komo ngu
hoorooweyero.

Krayisdo Ngu Enengombo Imakeyingo Oodoni, Nguro Anutdo Bingami Ero Okooyingo

5 Ye ngu komo Krayis Yisasdo ingonduduga
teyingo, ngundiro ingondudu teyi. Ene in-
gondudu ngandiro teyingo.
6 Yisas, ngu Anut oorengo. Enengo yanggan-
goni ngu Anutro yanggangoni ngundiro. Ene
hamoo oorengo, ene Anut eweyi ngundiro, ene
ingoyingomu ngu, ene Anut eweyi ngu newen-
demo oruwero ingoyingo.
7 Enesu nangge ingondudunimo mande gosiy-
oro, nguro ene oo bidodo sobowooweroyi mur-
ingga Anutdo tero sambono oorooteku, ngu
yokoro, ene merako ngano omburo, oni ki-
rarongo ko oni ngundiro tunootero, oni simoo
bare hoorooweyeroweroyimboro ombuyingo.
8 Onindo kenoyingomu, ngu oni oorengo
ngundiro teyingo. Ene ngu oni, nowoondoyemo
owoorongo ootooro, ngunonggo ngu ene Anutro
manggowo, nguro mandeni, ngu nangge,
suwooyi sano ngu keyoro, ko teyingo. Yo,
ene oo ngundiro tero, nguro ene meyero,
de omukondino oyimo koorowooro mete
kumooweroyi.

9 Ngu muri tewoku, ngunonggo Anutdo Yisas
oowooyi ngu okooro awuno oorengo yewo.
Nguno ngu, Anutdo oowooyi gura inowoku, ngu
oni oowooye bidodo dagayero, oowooyi urungga
oorengo inoyingo.
10 Yo, Anutdo ngu Yisas yeni sobosobo ko-
reteyingo yewoku, nguro ene sambo endemo oni,
merako oni, oni kuri kumooyingo, enengo musiy-
omo oorootenggoku, ngu nguya sobowoote. Ngu
oo bidodo, Yisas oowooyi bingami ero, ene
keyi damonimo bodo oondoogero suwooyi sano
oowooyi okoororuwanggo.
11 Yo, Anutdo Yisas oowooyi yeni urungga
tunootetoni, nguro suwooyi sano, oni simoo bare
bidodomo, oowooyi okooro ngu, ene oowooyi
murini yootunoro ewanggo. Yisas Krayis, ngundo
Oo Bidodo Simburi Simbunani, ero ewanggo. Ene
Yisas oowooyi ero okooro ngu, ene eweyi Anut
oowooyi nguya okoowanggo.

Noore Ngu Soru Himi Ngundiro, Oni Kewooroyemo Oruwato

12 Arisa, ye Kristen dobookurine oorengo,
Anutdo ye kuri ko yoyowoku ngu, ngundiro
nguro, no kuri yeno oruwonokuno, ngu naru
nguno, ye suwooyi sano, Yisas Krayis mang-
gowo keyowonggoku, ngundiro nangge, no ataga,
oriroko oorootenoku, ngano nguya, ye komo, ngu
muringga ngu suwooyi sano ngundiya teyariyi.
Nguro ngu, ye komo ingootenggo. Yengombo
nangge yanggango ma tero, ye mete Anutro,
ko ngu tero, enengo murini keyoweroyi, ngu
ereremo kini. Ene Anutdo yeno yanggango

teyunooteku ngu, asa, ye mete enengo koni
gome tero, yade yade oororo, Yisas yeno ko
ombuweroyi naruno, ngu temukowa.
13 Noore ingooteto. Anutdo ye kewooroyemo
nguya ko teteku ngu, enengombo ye yang-
gango yunoro, enengo mandeni keyoyi, ero
yokutuyeroyingo. Yokutuyerootoni, ye nguno
ngu, Anut enengombo ingooteku, ngundiro ko
tetenggo.

14 Oo bidodo yendo tetenggoku ngu, ye komo
yengo ebe, sanggiriyega, rongge sambi muringga,
ngu bidodo yokoya, ye ko nangge teyi.
15-16 Ye ngu komo ngundiya teya ngu, nguro
ngu, ye mete gome nenengo ootooro, yeno
biyomi gura ma oodoni, nguno ngu, ye Anu-
tro simoongo tero oruwanggo. Nguno ngu,
yeno oo biyomi gura nguya kini. Ene oni
ye kewooroyemo, ngunonggo mande muri biy-
omi tero, endeyootoyi, ene yengo endeyoyingo
muriye ngu nenengo nangge keyootenggo. Ye
ngu Yisasro Mande Keta Mesarango ngu yoro,
gome dowootoyi, ndindi tetoningga ngu, ye mera
ngaro oni simoo bare, ngu kewooroyemo ngano
oorootenggoku ngu, ye soru himi oorengo suwoo
ooreriko oorooteku, ngu ngundiro. Nguro ngu,
Yisas Krayis ko ombuweroyi, naruno ngu, no
yengo oni oni tewano. No nguno ingowanoku: No
kingo ko tero, yanggangone kingo ma yomburiy-
oyingo. Kini, ye Krayisro mande muri gome,
nguno endeyootoyi, ngu engge gome tunootete,
ero ingowano.
17 Ene ataga, nondo oo ingootenoku ye nguya
ingoyi. Yengo nowoondoyemo hamoo teyin-

gongga ngu, yengo wooro Anutno yetenggoku ngundiro. Anutdo enengo wooro yeyingo oni, nguro wooro yeweroyi tetoyi, nguro ene oni oni tero, ngundiro nangge, ene yengo nowoondoyemo hamoo teyingo nguya, kenoro, oni oni teyingo. Kuri, Anutro wooro yeyingo oni, ngundo wooro yeweroyi eraya ngu Anutno yeyingo. Gura ngu wooro yeweroyi, ko gura ngu Wayinmbo wooro yeweroyi. Yengo nowoondoyemo hamoo teyingo ngu wooro yeweroyi ngundiro. Rom me oni, ngundo no nureyi kumootoowe ngu, asa, no sidu darone ngu Anutno Wayin wooro yeweroyi, ngundiro teyingo. Ngundiro tetoni nguro, no mete oni oni tewano. Ngungga ngu ngandiro: no ngu yeya Anutno wooro, ngundiro inoro, nguro noore oni oni teteto.
18 Nguro ngu, ye ngu noya gobooro oni oni tewato.

Timootiro Mandeni

19 Ene, Oo Bidodo Simburi, Yisas ngundo etoni ngu, asa, naru bodaga nangge yokoro, no Timooti sureyootoowe, yeno oororo, naru bodaga yeno oodegogo, ko ngano ombuwa. Ene ko omburo, ngundo yengo mandeye, ngu nono etoni ingowano. Nguno ngu, noro nowoondone ngu yengo oni oni urungga oorengo tewano.
20 Noro oni gura, Timooti ngundiro kini, ene ngu noya nowoondonari guranangge. Enengo newende ngu, ye hoorooweyerowero gome oorengo ingondudu tete.
21 No oo ngundiro yeno etenoku, ndawugaro, no oo ngu watayi nguro: Oni songo gidarega ngu, enengo oo ngu sobowoowero nangge

ingootenggo. Ene Yisas Krayis, nguro koni
ngu sobowooro teweroyi, nguro gome ma in-
gootenggo. No ngundiro ero ingoyingo.
22 Ene yendo Timootiro, ngu ingootenggoku
ngu, ene oni gome metemi. Enendo ngu no
hooroowenerorо, mande keta gome, ngaro
koyi tetero, simooyembo awa awaye kono
hoorooweyerootenggoku, ngundiro.
23 Nono oo bidodo tunootewaku ngu, ingo-
mukoro ngu, ngu naruno, no ene sureyootoowe,
ene yeno, nguno sodedo oorowuwa.
24 Nondo ngu hamoo oorengo ingooteno. Oo
Bidodo Simburi, ngundo oore yomosiyootoni
ngu, asa, no nguya, naru bodaga, yeno nguno
oorowuwano, ero ngundiro ingooteno.

Ipaporodayitasro Mandeni

25 Nondo ngu, no komo Ipaporodayitas, surey-
ootoowe, yeno nguno oorowuni, ero ingooteno.
Ene ngu noorengo doboonani, ene ngu noya ko
gobooro tero, nguno ene no hooroowenerorо,
Krayisro Mande Keta Mesarango, nguya wesiyoro
eyingo. Kuri yendo, yengo ko oni sureyootoyi,
nono ombuyingo. Enendo ngu no hooroowen-
erorо oodoni, asa, no ene sureyootoowe, yeno ko
oorowuwa.
26 Enengo newende ngu, ye yeyoweroyimboro
hahangero, ero ooroote. Ndadiro nguro, yendo
ene sayidodo, ero ingootenggoku, mandega ngu
ingoro, nguro ene newende kowuri, ingoro, oo-
roote.
27 Hamoo, kuri ngu ene sayi tero, kumoowero
namoko teyingo. Ene Anutdo enengo nowoon-
doyi tero, Ipaporodayitas, yeni, ene mete teyingo.

Yo, Anutdo, enengo nowoondoyi teyinoro, ko
no nguya, tenunoote. Anutdo ene yeni mete
tewoku, ngu nangge no nguya, kowuri gurado no
wirinerowa, ero ma ingoote.
28 Ngundiro nguro, no ene sureyootoowe, yeno
nguno oorowuni, ero hahangeteno. Nguno ngu,
ye ene ko kenoro, nowoondoye oni oni tetoyi,
nguno ngu, noro kowurine, ngu bodaga imakero
uwa.
29 Nguro ngu, Oo Bidodo Simburi, ngu oowooy-
imo, ye ene yoweroyimboro nowoondoye oni oni
teyi. Ye ngu komo oni gura gura ngundiromu,
nguro oowooye bingamiye eya okooyi.
30 Ipaporodayitas ngundo Krayis Yisasro kon-
imo ngano namoko kumoowero tewo. Enendo
ngu keta oruweroyiga nguro ingondudu urungga
ma teyingo. Kini, ene ngu, ko nga yendo ma
teweroyi, nguro ene ngu tero, no hooroowen-
eroro ngu teyingo.

3

Oni Ene Krayisro Newendemo Hamoo Tewaku Ngu, Ene Oni Gome Nenengo Oorengo

1 Ye Kristen konebane, no nga mandega nga
wenga yokowero ngandiro eteno. Ye ngu,
Oo Bidodo Simburi, nguro simoongo, nguro
ngu, ye oni oni teyi. Nondo nga mande oni
etuyeroyingomboro, mande godange etenggoku,
nguro nondo yengo ko nakangowero, nowoon-
done kowuri ma ingooteno. Ndadiro nguro,
nga mandega nga, ngu ye hoorooweyerootoni,
enengo mande biyomi etenggoku, yendo ngu
kootuyisina yunowanggo.

2 Ye oo nguro ingonda teyi! Ngu ngandiro:
Etuyeroyingo oni godange, ngundo ganayeroro
etenggo. Ye oni, yengo goweye doongooro
yomosiyowaku ngu, Anut doongeyimo, ngu muri
nenengo, ero ngundiro etenggo. Ngu oni oo
ngundiro etenggoku, ngundo ye ganayeroro, ko
biyomi tetoyi, nguro ye ingonda teyi! Ngu
oni, ngu se koki biyomimbo, ye yokitenggoku
ngundiro. Ndadiro nguro, enendo mande eteng-
goku, ngu godange mande nangge. Ngundo
ye Krayisro nowoondoyemo hamoo teyingo, oni
simoo bare ingootenggoku, ngu yoyeni hamoo
mande yokoro, enengo mande godange, ngu
nangge, keyowanggo. Nguro ene ngundiro in-
gowero.

3 Yuda onindo goweyi doongooro yomoosiy-
oweroyi sunggiga, ngundo ene oni simoo bare
etuyeroro, ene Anutromu. Ene ye enendo mande
godange etenggoku, ngu ingootoyi, nowoon-
doyemo hamoo ma tewero! Ngu oni, ene gow-
eye doongootoyi ngu, nguno ngu Anutdo oni
nenengo, ero ma ewa. Kini, noore komo Anutro
nowoondonani hamoo teyingo oni. Noore ko oo
tetetoku, ngunonggo Anutdo noore oni nenengo
ero ma ete. Kini, goweye doongooweroyi sunggi
hamoo ngu ngandiro: Noorendo Anutro Yukan-
imo, ngu yambo mande tero, Krayis Yisasro,
oowooyi bingami nangge ero okooteto.

4 No nguya, no mete murine oowooyingga
tero, ye etuyerowanoku, nguro oni simoo baredo,
kenoro, etenggo. Nga oningga nga ngu, ene oni
nenengo nangge, ero ingootenggo. Yo, hamoo,
no oo gome oowooyinggado, no hooroowen-

eroweroyi moore.
5 Ngu ngandiro: noro narune, kandegura
gidemboro kabusagomo ngu, Yudaro
tabango oninggado, no gowene doongooro
yomosiyoyingo. No osisambanani, Iserel, nguro
nangoni, Beniyaminro soweni. No ngu Hiburu
mande eteno. No ootoogero uru teyingo naruno,
no ngu Parisi oni, ngu mamana mande, ngu
hamoo gome keyoyingo oni, tunooteyingo.
6 Kuri, no Kristen oni yomburiyeroweroyi koyi,
ngu yanggango tewono. Ene oni songombo nono
mamana mande, nondo keyootenoku, nguro no
wirikonerowonggoku, ngu ene biyomi gura, nono
ma kenoyingo.
7 Kuri, nondo oo ngu ngundiro ero ingowonoku
ngu, ene noro ingondudune, ngu Anut doongey-
imo, ngu nenengo kini. Ngundiro nguro, ataga,
nondo ingondudune kurimi inowonokungga,
ngu kootuyinoro, ko Krayisro ingoyingo yooteno.
Ngundiro nguro, oo ngu bidodomo yowonoku
ngu, kingo oo ngundiro tete.
8 Ngu hamoo, oo bidodo no kuri, ngundo no
hooroowenerowa, ero ingowonoku, ngu ataga,
no mete yokowano. Hamoo oorengo, no oo ngu
tewonoku, nguro no hamoo ingooteno. Krayis
Yisas, ngundo noro, Oo Bidodo Simburi Sim-
bune, ingoyingo. Ngundo oo bidodo dagayeroote.
Ngunonggo ngu, oo ngu tewonoku ngu, kuri
yokowono. Ooku kandangetoowe, ngu kingo
oo ngundiro temukootoni, nguro ngu, Krayisro
murini yanggango dowoowero nguro nangge in-
gondudu teteno.
9 Ngundiro ingowero, ingondudu tero, no

eneya sugi sugi oorootero. Nondo mamana mande, ngano oni gome nenengo oorengo ootooro, nguro mandeni muri ngu gome keyoro, oruweroyi nguya kini. Kini, no Krayisro nowoondonemo hamoo tetoni ngu, Anutdo ngu nowoondonemo hamoo teyingongga, nguno ngu, oni gome nenengo oorengo, ero ewa.

10 No ngu Krayisro hamoo oorengo ingoweroyi ingootenoku, nguro no enengo murini, no mete watayi, ingowero teteno. No ingowero, Krayis merenonggo, ko, keta ootoogeweroyi naru, nguno enengo yanggangoni yowoku ngu, nondo oo ngundiro, ngu yowero ingooteno. No ataga, Krayisya ko gobooro tero, nguro enendo noorengo ogingo, koorowoowoku, no nguya, ngundiro koorowoowero ingooteno. Yo, onindo nowoondone hamoo teyingomu, nguro nureyi kumooweroyingga ngu, no nguro, nguya meyeteno.

11 Yo, nondo kumoowanoku, naruno ngu, nondo ngundiro ingooteno. Anutdo ene mete noyeni, ko keta tewano, ero ingoyingo.

Polndo Yanggango Oorengo Kendutero Oorowuyingo

12 Nondo ngandiro ma ingoyingo. Nondo ngu kuri Krayisro mande murini, ngu bidodo yowono, ero ingoro, no komo mete bidodo teteno, ero ingootenoku, ngu kini. Kini, no suwooyi sano Krayisro mandeni murini nenengongga, nondo ngu yowero, nguro no towootowoongooteno. Ngundiro nguro, Krayis Yisas, enengombo no kuri rogonerowoku, nguro

no ngundiro ingooteno. Krayisdo, nono oo tetoni
tunootewerоyiku ngu, kootuyisina, bidodo nono
tetoni tunootewa, ero ingooteno.
13 Ye Kristen konebane, nondo ngu enengo
mande murininggа, ngu kuri yomukowono, ero
ma ingooteno. Ene, no oo guranangemboro
ingooteno. No oo koreteyingo yowonoku, ngu
bidodobo, kuri kabetero, no oo kootuyisina,
Krayisdo oo nunoweroyi, nguro koyi yanggango
teteno.
14 Anutdo no Krayis Yisasro, ero negonerowoku
ngu, enengo murini, gome nenengongga ngu, no
towoongoro keyoro, nguno ngu, no ko yanggango
tero, enengo murini, ngu nangge, keyoro, yade
yade oororo, Anut enengombo noyoro, sambo
endemo oorero, enengomboya oruwaro.
15 Noore Kristen oni simoo bare, onendo Anu-
tro muri nenengo teweroyi, ngu gome watayi
ngu, noore ngu muringga, ngu nangge, keyoro
oruwato. Ene ye ingondudu songo gura moore
tetoni ngu, Anutdo ngu yowoorengootoni, ye
gome kenoro, tunoo ingowanggo.
16 Ene noore mande ataga, yootetokungga nga,
ngu komo gome dowooro keyoro, yade yade
oororo, noorengo murinaningga, ngu nenengo
oorengo tunootetoni, nguno ngu kinitewa.
17 Ye Kristen konebane, ye bidodo, ngu komo
noro mande murine, nga kenoya, ngundiya
nangge teya keyoyi! Ye, Pilipayi Kristen oni simoo
bare gidarega, ngundo Krayisro murini, ngu
gome keyootoyi ngu kenoya, ko nondo murine
tetoowe, yeno tunootewoku, ngu naruno, no yeya
oruwonokuno, ye komo noorengo murinani, ngu

gome kenoya, ngu nangge keyowanggo.
18 Naru oowooyingga no yeno ewono. Ngu oni
onendo, ngundiro etenggo. Noore Kristen oni
ero etoyi, ene enengo endeyoyingo, ngu biyomi
oorengo nangge, ero ewono. Ngu oni, nguro
endeyoyingo biyomiye ngu, oni gidaregano tunoo
etuyeroyingo, ngu ene Krayisro mundi oni.
Ngundiro oni, ngu Krayisdo, enengo weti mbum-
buwa andangeyunowoku, nguro nowoondoyi,
ma tetenggo. Ngundiro nguro, sendo sorewero
tetoni, no ko yeno eteno. Ngano ngu, oni
oowooyingga oorengo, ngu Krayisro mundi oni
oorootenggo. Yo, ene suwooyi sano weti mbum-
buwadodo tetoyi, nguno ngu, ene oni gidarega
tunoo etuyeroro, ene Krayisro mande hamoo ngu
ma keyootenggo.
19 Ngundiro oni ngu, ene Setanro ende biy-
omi nguno uro, suwooyi sano oonootewanggo.
Ngu oni ngu Anut enengombo ero oo tetoni
tunooteweroyi, ngu ma tetenggo. Kini, ene
enengo goweyeboro, nguro oni oni teweroy-
imboro, ngu nangge tetenggo. Ene ngundiro
oo mande muri biyomi gura gura tewong-
goku, nguro oni gidaregaya, mande mande
oowooyingga ero, ene nguro oyimo kini. Ene,
mera ngaro, oo nggiringgara, nguro nangge in-
gootenggo.
20 Ngundiro nguro, ene noorengo ende
hamoo, ngu Anutdo sambo endega oorooteku
ngu, nguno noorengo ingondudunani
oorooteku ngu! Noorengo, Oo Bidodo Simburi
Urungga, Yisas Krayis, ngundo endega yokoro,
merako ngano omburo, nguro noore ko

yoyowa. Ngundiro nguro, noore enengo
ko ombuweroyi, naruningga, nguro noore
hahangero sobowoowato.
21 Ngu naruno nguno, ombutoni, enengombo
Simburi tero, sobowooro ootooro, ngunonggo,
ene noore gowenani biyomingga nga, nguro
yanggango kini, nga tetoni, ngu Krayis,
enengo goweyi ngundiro duridarinidodo
tunootewa. Enengombo ngu yanggangododo
tero, ngunonggo, Oo Bidodo Simburi Simbunani,
enengombo oo bidodo yeni, enengo keyi
damonimo ombuyingo.

4

Oni Ene Komo Nowoondoye Gobooro Yero, Oni Oni Tero, Ingondudu Gome Metemi Yootenggo

1 Arisa, ye Kristen oni konebane, nondo
yengo nowoondoyi tero, nowoondone ye
yunooteno. Nondo yengo suwooyi sano oni
oni teyunootoowe, ye noro kone teyingo, ngu
digi beye uriyoweroyi ngundiro. No mande
gidarega yeno ewero. Ngu mande bidodo, nga
yeno nakangowonoku, ye komo ngu oo ngu
gome ingoya keyoyi. Ngundiro nangge, ye komo
Oo Bidodo Simburi Urungga nguno yanggango
dikayi, ero nguro eteno.
2 Yuwodiya ko Sinitiki, yari bare eraga, no
mande bodaga yarino ewero. Yari ngu, Oo
Bidodo Simburi Simbunani, enengo namboni er-
aga, bine? Mete yari, ngu Oo Bidodo Simburi

Urungga, nguno yanggango dikaya, nguno ingonduduyari ko nowoondoyari guranangge gobooro yeri.

3 Ge, Sudayigos, ge oni gidaregaya, ko gobooro teweroyi gome ingoote. Nguro ngu, no geno sumoo eteno. Gedo bare erayaga, nguno ooroya, hoorooweyerootooga, ko siyeri, ero sumoo gunooteno. Enendo ngu ene noya mande keta gome, ngaro noya gobooro dikaro, ko tewooto. Ngundiro nangge, erayaga, ngu Kelemen, ko, oni gidarega nguya, ko tero, enengo bidodo, noro ko gobooro nguya teyingo. Ngu oni ngu bidodo enengo oowooye ngu suwooyi sano keta oruweroyi bukga, nguno ooroote.

4 Suwooyi sano ngu, ye komo oni oni teyi! Ndawugaro nguro, ye, ngu Oo Bidodo Simburi, nguromu nangge. Nguno ngu, nondo ko eteno. Ye ngu komo oni oni teyi!

5 Oni bidodobo ngu, ene komo yengo ingootenggo. Ye oni imakeyingo ayibiyi oni oorootenggo, ero ingootenggo. Ye komo meyero, oni gidaregaro mande damoni etenggoku, ngu gome gome wirikoro ingowanggo. Ye oo ngu tero, ndatero nguro, Oo Bidodo Simburi, ngu nooreno ko ombuweroyi naruno nguno, ngu namoko ooroote.

6 Ye oo guraro guraro ingondudu urungga ma tero, nowoondoye biyomi ma ingowero. Kini, oo bidodoboro ngu, ye komo Anutno oo nguro etenggo. Ye oo gura guraro wenonoro kowuri gura gura, yoro, oorootenggoku ngu, arisa, Anutdo oo ngu hoorooweyeroni, ero ngu sumoo eya yemboongeyi. Ye oo ngundiro yemboonge-

toyi, ye komo eneno esosootetoyi, Anutdo, yeno
oo hoorooweyeroro, oo yunoweroyiga, nguro es-
osooteyi.
7 Oni simoo bare, ngundo Anutro imakeyin-
goni ayibini murini, enengo oni yunooteku,
ngu gome watayi kini. Yo, Anutdo yengo
nowoondoye imakeyingo yeni, ngundo yengo
ingondudu urungga, nguro nowoondoye biyomi
yetoni, kowuri ingootenggoku, ngundo ye ma
soboyerowa. Kini, ye Yisas Krayis nowoon-
doyemo hamoo tero, eneno ingootoyi ngu, asa,
nowoondoye imakero ngu, biyomi ko ma yowa.
8 Ye Kristen konebane, naru bidodomo nga
oo ngaro ingoyingo yoyi. Ngu ngandiro:
mande muri bidodo hamoo oorengo, ko
ingondudu gome, muri gome nenengo teyingo;
Anut doongeyimo, oo biyomi gura kini; oo
gome oorengo nangge; oo ngu mete bingami
okooweroyi mete; asa, ngu ingoro, ngu nangge,
gome dowooyi.
9 Mande muri bidodo nondo yeno ero etuye-
rootoowe, kuri yowonggoku ngu, ko noro man-
dene ingoro, murine ngu kenoro, ingowonggoku
nguya, ngu ye komo ngu bidodomo ngundiya
teyi. Ye ngundiro tetoyi ngu, asa, Anutro
imakeyingo murini, ngu yunootoni, yeya oruwa.

Pilipayi Onindo Oo Kingo Duwoo Soweyootoyi, Nguro Pol Oni Oni Teyingo

10 Ataga yendo noro ingoro, nowoondoye ko
yokutuwootoyi, nguro ngu, no oni oni oorengo
tero, nguro no Oo Bidodo Simburiga nguno
esosooteteno. Hamoo, kurimi, ngu ye noro

ingondudu tewonggoku, ene ye, nono orirokoyi
oruwonggokuno, nguro ye no oowooyingga
hooroowenerowerоyi, ye ereremo kini.
11 No yeya ngandiro oo ngaro ma ewono. No oo
guraro wenonoyingo tero, nguro no ma eyingo.
Kini, no kuri ingootenoku ngu, oo gura, nono
ombuwaku ngu, no nguro ma boguwoowano.
Ngu mete nangge.
12 Naru gidaregano, no angoyi oni oode, no
naru gurano, oo oowooyingga oorengo yoro,
dowoowono. Nondo ngano oode, ngundi musiyo
gurano oode bine, nowoondone ngu imakeyingo
nangge, nguro no kuri watayi. Ngundiro nguro,
naru gurano, no oowari urungga neweroyi, ngu
ingoro ngu, ngundi naru gurano, no oowariro
nguya, kumooro bine; naru gurano, no oo
urungga dowooweroyi ngu, ngundi naru gurano
ngu ooro wenonoweroyi nono tunootetoni ngu,
nguno bidodoboro ngu, oo mete nangge, ero
ingooteno.
13 Nguro ngu, no, Krayis yanggangonimo, no oo
bidodo mete temukooteno.
14 Ene yendo komo ngu muri gome oorengo
tero, ye noya gobooro dikaro, no hooroowen-
eroro kowurine, koorowooyingo.
15 Ye Pilipayi oni simoo bare, ye yengombo
ngu ngandiya watayi teyi. Kurimi ngu, no da-
moni yero, mande keta gome mesarangongga,
nga ero etuyerowonoku, no Masedoniya mera
yokowonomu, ngu naruno ngu, ye Kristen
simoo bare, yendo nangge noya, gobooro dikaro,
nowoondoyi teweroyi muringga ngu teyingo. Ye
ngundiro tero, ngunonggo ye oo kingo digi duwoo

no nunoyingo, no ero ingoyingo.
16 Yo, no Tesalonayika merako oruwonoku,
ngu narunggano nguya, yendo nangge naru gura
gura, no digibo hoorooweneroro no nunoyingo.
17 Yendo ye oo kingo duwoo gidarega no
nunoyi, nguro ero ma ingooteno. Kini, nondo
ngandiro ingowero: Yengo muriye gome, ngundo
Anut doongeyimo, ngu komo engge gome
oorengo tunooteni, nguro hamoo Anutdo oo
urungga yeno gumi yunowa, ngu ero ingowero
ingooteno.
18 Yendo digi kingo, Ipaporodayitasno, sowey-
owonggoku ngu, no rogoyimo urungga oorengo
no daganerowoku ngu yowono. Anutdo ye digi
beye soweyoro kingo nunoyingo nguro oni oni
tero, ngundiro ngundiro, wooro ndindingo gome
metemi Yuda onindo eneno teyingomu, nguro
nguya ene gome ingoote.
19 Noro Anutga ngu, ene oo bidodo, nguro Sim-
buri Simbunani. Yengo Krayis Yisasro nowoon-
doyemo gobooro siyeyingomu, ngunonggo yendo
ooro wenonootenggoku, Anutdo oo yunowa.
20 Anut noorengo awanani, noorendo suwooyi
sano enengo oowooyi bingami okoowato. Ngu
hamoo oorengo.

Kambayeroyingo Mande

21 Nondo ngu Krayis Yisasro oni simoo bare
bidodo kambayeroro eteno. Ye Kristen oni
konebane, noya gobooro oorootetoku, ngudodo
ye kambayeroro etenggo.
22 Anutro oni simoo bare ngu bidodo ye kam-
bayeroro etenggoku, ngu gidarega ngu mera

ngaro oo sobosobo oni oowooyi Sisa nguro
yano ko tetenggoku, ngundo nguya yengo kam-
bayeroro mande nga soweyootenggo.
23 Nondo Anutno yemboongeteno. Oo Bidodo
Simburi, Yisas Krayis, gengo sumangengge
ngu ene yunoya, gobooro ootooya, yanggango
teyunoni, ngundiro ero yemboongeyingo.

ANUTRO MANDE KETA
The New Testament in the Rawa Dialect of the Rawa Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Rawa long Niugini

copyright © 1992 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Rawa (Rawa) (Rawa)

Dialect: Rawa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-09-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 31 Aug 2023
7f5bc84a-4dea-522b-980c-a11c545b87cc